

Haberler :

ULUSLARARASI AKDENİZ ETNOLOJİ TARİHİ KONGRESİ

M. MEHDİ İLHAN

Portekiz seyahatim için vize almam gerektiğini öğrendiğimde her ne kadar üzüldü isem de elçilikte bu işlemin sadece üç dakika sürmesi beni rahatlatmış ve gideceğim ülkede pek güçlüklerle karşılaşmayacağım kanaatini uyandırmıştı. Daha sonra kongreye katılmak üzere Lizbon havaalanında yeşil pasaport ile varan diğer Türk arkadaşın üç saat alikonulması ve sonunda kendisinden özür dilenerek ülkeye girmesine izin verilmesi bu ülke ile olan münasebetlerimizin zayıf olduğu ve makamların gerekli işlemler hakkında aydınlatılmadıkları anlamına gelmektedir. Nitekim Lizbon'da ki "Instituto Mediterraneo"nun (Departamento de Sociologia, Faculdade de Ciencias Sociais e Humanos, Universidade Nova de Lisboa, Av. de Berna 26-C, 1000 Lisboa-Portekiz) 4-8 Kasım 1991 tarihleri arasında hazırlamış olduğu Uluslararası Akdeniz Etnoloji Tarihi Kongresi'ne (Congres Mediterranéen d'ethnologie Historique) katıldığım sürece bize (diğer Türk arkadaşımı kastediyorum) yakınlık göstermeleri Portekizlilerin tarihte olduğu gibi Türkleri uzaktan tanıdıkları, yakın ilişkilerin kurulmadığı, ancak kurulursa bir çok açıdan faydalı olacağı intibasını bende uyandırdı.

Münih aktarmalı Lizbon'a ulaştım ve hiç bir güçlükle karşılaşmadan gümrükten geçtim. Lizbon'un havadan görünümü Tac (Tejo) nehrinin Okyanusa döküldüğü yerde oluşturduğu geniş rezervoası ve üzerinde ki asma köprüsü ile İstanbul'u andırmaktadır. Lizbon'un İstanbul ile ortak bir diğer özelliği de ara sokaklarının ve ana caddelerde ki kaldırımlarının ufak taşlarla örülmüş olmasıdır. Lizbon'un en geniş caddelerinden biri olan Av. da Liberdade'nin (Hürriyet Caddesi) dörtlü geniş kaldırımları küçük beyaz taşlarla işlenmiş ve siyah taşlar ile de şekillendirilmişlerdir. Lizbon'da "Mercedes"lerin taksi olarak kullanılmaları ve taksi ücretlerinin Türkiye'dekiler kadar ucuz olması dikkatimi çeken bir diğer özellik idi.

Havaalanının şehrin merkezine çok yakın olması ve Pazar günü caddelerde trafiğin yoğun olmamasından dolayı Fon Preira de Melo caddesinde ki Americana Residencial oteline kısa zamanda vardım. Resepsiyonist'in adının Armenio olması dikkatimi çekti. Ama Ermeni değilmiş. An-

cak daha sonra ülkede bazı Ermenilerin olduğunu ve katıldığımız kongrenin finansmanının büyük bir kısmının bir Ermeni kuruluşu olan Calouste Gulbenkian Kuruluşu tarafından yapıldığını öğrendim. Kongre de zaten bu kuruluşun salonlarında yapıldı.

4 Kasım Pazartesi sabahı Portekiz Cumhurbaşkanı ve beraberinde ki heyet tarafından açılan kongreye, yüzelli civarında ilim adamı birer bildiri ile katıldılar. Hemen hemen tüm Akdeniz ülkeleri ile Almanya, İngiltere ve Kanada'dan Tarih, Arkeoloji, Antropoloji, Sosyoloji, Filoloji ve hatta Zooloji mütehassıslarının biraraya geldiği bu kongrede çok ilginç bildiriler okundu. Fransızca okunan bildiriler Portekizce'ye ve Portekizce okunan bildiriler de Fransızca'ya tercüme edilmekle birlikte ancak bir kaç İngilizce bildiri Fransızca'ya tercüme edildi. Türkiye'yi ilgilendiren konuların başlıklarını şöyle sıralayabiliriz:

Daniel Panzac (Fransa), "Communes et commerce maritime dans l'Empire ottoman au XVIIIe siecle".

Jak Yakar (İsrail), "Reciprocal exchange systems in prehistoric Anatolia".

M. Mehdi İlhan (Türkiye), "Tripoli (Trablusşam) in the sixteenth century: a demographic and ethnologic study based on two ottoman cadastral registers".

Jean-Louis Bacque Grammont (Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü-Türkiye), "Cemetieres Islamiques: etude, problemes et methodes", (İstanbul mezarlıklarını ele alması açısından önemli).

Harun Güngör (Türkiye), "Steles funeraires figure es de la vallee de Zamanti, Kayseri".

Mamafih Türkiye'nin bir Akdeniz ülkesi ve Akdenizin bir zamanlar bir Osmanlı gölü olmuş olması açısından diğer bildirileri de göz ardı etmemek gerekir. Örneğin "Histoire Diplomatique du Maroc" adlı on ciltlik Arapça yazılmış eserini Arapça olarak tanıtan Dr. Abdulhadi Tazi Osmanlılara çok geniş yer verdiğini bizzat kendisi bana söyledi.

Beş gün süren kongrenin son gününün öğleden sonrası dilek ve temennilere ayrıldı. Bilhassa Akdeniz ülkeleri arasında ki bağlar ve bağların nasıl güçlendirilebileceği üzerinde duruldu. Mümkün olduğu kadar politika tartışmaların dışında tutuldu.

Kongre merkezine gönderilen bildiri özetleri yayınlanmış olup teslim edilen bildirilerin de yayınlanacağı bize söylendi.

Kongre'nin yapıldığı sürece sosyal faaliyetler de ihmal edilmedi. Çantamızı Gulbenkian'da teslim aldığımızda içinde bazı davetiyeler bulduk. Portekizi tanıtmak amacıyla düzenlenmişlerdi.

Kongrenin başladığı 4 Kasım Pazartesi günü akşamı Lizbon Belediye sarayında Kongreye katılanların onuruna verilen kokteyle gittik. Sarayın girişinde sağ ve sol duvarlar üzerinde onsekizinci asırdan bu yana Belediye başkanlığı yapanların adları kazılmıştı. Resepsiyon salonunda da Belediye başkanlarından bazılarının yağlı boya portreleri tavana çizilmişti.

Salı günü için her hangi bir sosyal aktivite yoktu. Şehri dolaşmak için fırsat bulduk diyemem. Çünkü, kongre geç saatlara kadar sürmüştü.

Aslında turistik ve sosyal gezilerimiz 6 Kasım Çarşamba günü başladı. Bu günün akşamı otobüslerle bir kale görünümünde olan Belem kulesine ve daha sonra aynı akşam bir kilise olan Jeronimos müzesine götürüldük. Keşiflerin yapıldığı dönemin bir sembolü olan Belem kulesi Tac (Tejo) nehri üzerinde ve nehrin denize döküldüğü yerde inşa edildiğinden bilhassa Lizbon için tarih boyunca büyük bir stratejik öneme haiz olduğu şüphesizdir. Kuleden nehrin ağzına hakim olmak ve dolayısıyla Lizbon'a yaklaşacak gemileri kontrol altına almak mümkün olduğu gibi denizden gelecek her hangi bir tehlikeyi zamanında anlamak da mümkündür. Belem kulesini yapmış olduğu işlev açısından Rumeli ve Anadolu hisarlarına benzetmemiz mümkündür. Ancak Rumeli ve Anadolu hisarları İstanbul'un fethini gerçekleştirebilmek için Avrupa'dan gelecek askeri yardımları engellemek amacıyla inşa edilmişler, Belem kulesi ise Lizbon'u ve Tac (Tejo) nehrinin oluşturduğu limanı korumak için inşa edilmiştir. Gerçekten de Romenesque-Gothic stilinde inşa edilen ve gözetme kulelerinde Arap-Islam tesiri gözüken bu kule Tac (Tejo) nehrinin ağzında bir kale vazifesini görmektedir. Karaya bağlantısı açılır-kapanır bir köprü ile olup karadan hücum eden kişilerin kara ile kule arasında ki arka aşmaları gerektiği gibi denizden kuleye yaklaşmak ancak gemilerle mümkündür. Kademe kademe beş kat yükselen kulenin kendisi ve burçları düşmana mukabelede bulunmayı rahatça sağlayacak bir plana sahiptir. Kulenin sanırım dördüncü katında bir bölme kilise olarak inşa edildiği gibi kadın ve çocukların düşmanın ok ve ateşinden emin olabilecekleri bir sığınak görevi vazifesini de görmektedir.

Kulenin girişinde ki salon bu gün bilhassa turistlere konser vermek için kullanılmaktadır. Ancak bize konser değil de ilkin orta çağ gemileri ve

gemiciliği hakkında bir bildiri sunuldu ve daha sonra mandoline benziyen ve bizde kullanılan sazın görevini yapan bir telli enstrüman tanıtıldı. Bu salonda ayrıca çeşitli flütler de sergilenmişti.

Bu günün akşamı saat sekize doğru halen bir bölümü müze olarak kullanılan Jeranimos manastırına götürüldük. Gecenin dokuzunda özel olarak bizim için açılan müzede müzenin müdürü tarafından henüz sergilenmemiş materyalin bulunduğu mahzene alındık. Kutular içinde raflara sistematik bir şekilde yerleştirilmiş olan bu materyal müzenin vitrinlerini süsleyecek zamanı bekliyorlardı. Yorgun bir günün ve akşamın geç saatlerinde gezdiğimiz bu müzede insanın evelasyonunu temsil eden maket, resim ve fosiller ile özel bir bölmede bulunan Roma ve sonra ki devirlere ait kadın takıları dikkati çekmekte idi.

Bir bölmesi müze olan Jeronimo manastırının diğer kısımlarını gezmeye fırsatım olmadı. Ancak bu manastırın mezarlığında tarihte ün yapmış iki şahsın sembolik mezarlarının bulunduğunu öğrendim. Onlardan biri şair "Lusiadas"ın yazarı Cameos diğeri de 1498 yılında Ümit Burununu dolanarak Hindistan'a ulaşan yolu keşfetmesiyle ün yapan Portekiz kaşif Vasko de Gama'dır¹.

¹ Portekiz'in tarihi ve Portekizlilerin Osmanlılar ile olan münasebetleri hakkında şu eserler gözden geçirilebilir:

Ferdinand Denis, *Portugal*, Paris 1864.

Le Vtede Caix Sain-Agmour, *Portugal*, Paris 1886.

F. Ch. Danvers, *The Portuguese in India*, London 1894.

A. da Silva Rago, *Portuguese colonisation*, Johannesburg 1959.

Armando Cortesao, *The Portuguese discovery*, Comptes Rendus.. 1960.

R.B. Serjeant, *The Protuguese off the South Arabian Coast*, Oxford 1963.

Yakub Mughul, "Portekizlilerle Kızıldenizde mücadele...", *T. T. Belgeleri Dergisi* II, 3-4, 1965.

Yakub Mughul, *Kanuni Devri Osmanlıların Hint Okyanusu Politikası ve Osmanlı-Hint Müslümanları Münasebetleri, 1517-1528*, İstanbul 1974.

C.R. Boxer, *The Protuguese Seaborne Empire, 1415-1825*, London 1969.

C.R. Boxer, "A note on the Portuguese reactions to the revival of the Red sea spice trade and the rise of Acheh, 1540-1600", *Journal of the History of Southeast Asia*, X, 1969.

Edward Glacier, *Portuguese Studies*, Paris 1976.

R.S. Whiteway, *The Rise of the Portuguese Power in India*, London 1967.

Salih Özbaran, "The Ottoman Turks and the Portuguese in the Persian Gulf, 1534-1581", *Journal of Asian History*, vol. 6, Wiesbaden 1972, s. 45-88 (Bu makale Abdullah Jabbar Naci tarafından Arapçaya çevrilmiş ve *El-Etrak el-Osmaniyyun ve'l-Burtuğaliyyun fi'l-Halı-ı'l-l-Arabi, 1534-1581* adı altında 1979 yılında Bağdad'da yayınlanmıştır).

Salih Özbaran, "Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan Yolu: Onaltıncı Yüzyılda Ticaret Yolları Üzerinde Türk-Portekiz Rekabet ve İlişkileri", *Tarih Dergisi* İstanbul 1978, s. 65-146.

7 Kasım Perşembe günü iki gruba ayrılan Kongre üyelerinden bir grup şehire ve nehire hakim bir tepe üzerinde inşa edilen ve yukarıda bahsettiğimiz Belem kulesi gibi, ancak daha ziyade karadan gelecek tehlikelere karşı koyabilecek bir konumda olan Sao Jorge kalesine, diğer grup da aynı kaleye yakın ve tipik Lizbon sokaklarından birinde yer alan Parreirenha de Alfama lokantasına yemek yemeğe ve fado müziği dinlemeye gittiler.

8 Kasım Cuma günü akşamı Comissao Nationa da Unseco'nun davetlisi olarak Rua de Sao Jese, 22-24, adresinde ki Cooperativa Militar (Askeri Kooperatif) restoranına Kongrenin yerli ve yabancı tüm katılımcılarını davetli idiler. İki büyük salona ancak sığabildik. Masamızda biri İtalyan diğeri Portekizli iki kişi daha vardı. Akşamımız güzel bir sohbet havası içinde geçti. Akşamın sona erdiğini sandığımız bir anda masaların arasından Portekiz milli kıyafetlerini giymiş gençler dolaşıp diğer kapıdan çıktılar. Portekizlileri milli kıyafetleri içinde görmek bizleri sevindirmişti. Kısa bir süre sonra bitişik bir bölme açılan kapılar açıldı bu gençler ve gene milli kıyafetler içinde bazı diğer kişiler gösteri yapmaya başladılar. İlk kıyafetler ve enstrümanlar tanıtıldı ve daha sonra folk şarkıları söylenmeye başlandı. Bir müddet sonra da dans pozisyonları alındı ve müziğin ve folk şarkılarının eşliğinde el ele, kol kola danslar yapıldı. Misafirlerin de katılımıyla dans faslı kapatıldı ve dansçılar tipik giysi ve bazı eşyalar ile sanırım bize geldikleri yöreleri sergilediler. Müzisyenler, şarkıcılar ve dansçılar alkışlar içinde salonu terkettiler ve bizler otellerimize döndük². Sıra artık Lizbon'un dışına yapacağımız bir günlük geziye gelmişti.

Ertesi günü sabah Marquese de Pompal'dan otobüslere binip günlük gezimize başladık. Lizbon'dan çıktıktan bir müddet sonra kırsal kesim görünmeye başladı. Portekiz, toprağı ve bitki örtüsü ile bir Akdeniz ülkesi olduğunu gösteriyordu. Beja'ya varmadan önce yol üzerinde bir restorantta, ihtiyaçlarımızı gidermek ve kahve içmek üzere durduk. Onbeş yirmi dakika sonra buranın köylüleri bize bir gösteri yapmaya karar verdiler. İki sıra halinde dizilen bir grup köylü bir kaç folk şarkıları söylediler. Bu grubun ilginç tarafı Askeri Kooperatif salonunda ki milli grubun aksine sadece erkeklerden oluşmasıydı. Nitekim Portekizli bazı gençlerden edindiğim bilgilere göre Portekiz'in kuzeyinde kadın ve erkek kol kola dans edip şarkı söyledikleri halde, güney kesiminde erkekler dans edip şarkı söyler ve ka-

² Portekiz'in müzik ve dansları hakkında bakınız: Rodney Gallop, *Portugal: A Book of Folk-Ways*, Cambridge 1967.

dınlar da onları seyredelermiş, veya kadınlar ve erkekler ayrı ayrı dansedip şarkı söylerlermiş.

Bu kısa gösteriden sonra tekrar yola koyulduk. İç kısımlara doğru ilerledikçe sık ve orman tipi ağaçlar seyrekleşmiş yerini meyve ağaçları ile geniş ekin alanlarına bırakmıştı. Turuncgillerin yanında sık sık zeytin ağaçları göze çarpıyordu. Zeytin ağaçlarının olduğu yerler, Gaziantep'in Nizip yöresini andırıyordu. Roma İmparatoru Julius Ceasar tarafından M.Ö. 48 yılında "Pax Juha" adıyla kurulan ve bugün Portekiz'in Buğday Ambarı olarak bilinen Alentejo ovasının merkezi olan Beja'yı geçtik ve öğlene doğru Mertola'ya ulaştık. Burada öğlen yemeğini yemeden önce Guadiana nehrine dökülen nehir görünümündeki Oeiras çayı üzerinde ki köprüye kadar bir gezinti yaptık.

Mertola, Guadiana nehrinin batı yakasında kurulmuş ufak ama şirin bir kasabadır. Köprüden ve daha sonra gezdiğimiz kulesinden bakıldığında Moorların (Mağribiler) neden burayı bir yerleşim bölgesi olarak seçtikleri anlaşılmaktadır. Nehrin hemen ötesinde yükselen dağlar İspanya'ya buradan geçit vermektedirler. Nitekim köprüyü geçtikten sonra araba ile yarım saat içinde İspanya sınırına ulaşmak mümkündür. Aynı zamanda nehrin batı yakasında dağların hemen gerisinde bir ova uzanmaktadır.

Köprüden bir müddet Oeiras çayı yatağının muhteşem görüntüsünü seyrettikten sonra öğlen yemeğini yemek üzere kasabanın merkezinde ki bir Ana okuluna gittik. Yemeğimiz gene balıktı, ama bu defa bonfile de vardı. Yemeklerin güzel olması ve servis yapanların anladığım kadarıyla böyle bir kalabalığa alışkın olmaması burada epeyi vakit kaybetmemize değilde tatlı dakikalar geçirmemize sebep oldu. Zira Kongre üyeleri artık samimi bir hava içinde kaynaşmış ve sohbeta doyuyorlardı.

Yemekten sonra kasabanın dar sokaklarından İç kaleye doğru tırmanmaya başladık. Anladığım kadarıyla Roma devri kalıntıları üzerine Moorlar tarafından nehre ve vadiye hakim bir tepe üzerinde kurulan bu ufak kasaba Diyarbakır'ın surları kadar kalın olmasa da yeterince sağlam surlarla çevrili idi. Kasabanın ve etrafını çevreleyen surların konumuna bakıldığında düşmanın gözükmeden kasabaya yaklaşmasının mümkün olmadığı anlaşılır. Ayrıca surlar dik yamaçların bittiği yerde yükseldiğinden düşmanın geriye püskürtülmesi oldukça kolaydır.

İç kalenin giriş kapısının önünde bu gün kilise olarak kullanılan bir cami bulunmaktadır. Hıristiyan aleminde kiliseye çevrilen caminin bir tek

bu olduğu söylenmektedir. Cami kiliseye çevrildiğinde mihrabi duvar ile örülmüş, ancak daha sonra, büyük bir ihtimalle son zamanlarda, caminin orijinal halini korumak için bu duvar tekrar yıkılmıştır. Caminin tavanı oniki sütun üzerinde yükselen ufak kubbelerden oluşmaktadır. Daha sonra sütun başlıklarının ve caminin giriş kapısının çepeçevre insan portreleri ile süslendiği göze çarpmaktadır. Bu kabartma portrelere dikkatlice bakıldığında her birinin ayrı ayrı ırkları temsil ettikleri hemen anlaşılmaktadır. Caminin güney-doğu köşesinde yükselen çan kulesinin daha sonra eklendiği söylenmektedir.

Caminin hemen arkasında Roma devrine ait bazı kazılar yapılmış ve anladığım kadarıyla üzerinde yapılan incelemeler devam etmektedir. Kazılarda çıkan çanak çömlek parçaları hülle şeklinde üst üste istif edilmiş inceleme bekliyorlar.

İç kalenin ana kapısından içeri girdikten sonra bir kaç basamak tırmanıp oldukça geniş avlu şeklinde bir alana giriyoruz. İç kalenin duvarlarında yiyecek ve silah depoları gözden kaçmamakta ve avlu diyebileceğimiz bir sahanın tam ortasında oldukça büyük bir su sarnıcı bulunmaktadır.

İç kalenin kuzey-batı köşesinde ki oldukça yüksek kulenin giriş kapısına ulaşabilmek için yüksek bir merdivenin basamaklarını tırmanmak gerekir. Bu merdivenlerden aynı zamanda askerlerin düşmanı geri püskürtmek için rahatça hareket edebilecekleri bir terasa geçilmektedir. İç kalenin güney-batı köşesinde pek yüksek sayılmıyan kule tipinde bir burç bulunmaktadır. Bu cephede de askerlerin rahatça hareket edebilecekleri teraslar bulunmaktadır. İç kalenin genel planı gözden geçirildiğinde etrafı surlarla çevrili kasabayı gözetlemek mümkün olduğu gibi herhangi bir yönden gelecek tehlikeyi zamanında görüp tedbir almak da mümkündür. Böylece bölgenin her tarafı İç kaleden gözetlenebilmektedir.

Kasabanın surları üzerinde herhangi bir saldırı sırasında askerlerin sık bir sıra halinde mevzilenebilecekleri mazgallı ve pencereci siperler inşa edilmişlerdir. İç kaleden bu siperler ve askerlerin hareketleri rahatlıkla görülebilmektedir.

Kasabanın dışında yanyana Müslüman mezarlığı ile Roma mezarlığı bulunmaktadır. Bu mezarlıklarda kazıların ne safhada olduğunu bilemiyorum.

İç kale ve yanında ki Roma harebelerini gezdikten sonra kasabada ki müzeleri gezmek için sokakların arasına daldık. Duvarları bembeyaza ki-reçle sıvanmış birbirilerine bitişik evler küçük küçük taşlarla donanmış daracık sokaklara bir güzellik katıyordu. Bu sokaklarda su mecraları genellikle ortada olmakla birlikte bazı sokaklarda her iki yanında oldukları göze çarpıyordu. Yağmur yağdığından bu mecralarda akan sular kasabanın kanalizasyonundan ziyade kasabanın duvarlarında yer yer açılan deliklerden nehire akıldıkları anlaşılmakta idi.

Kasaba gerek dönemeçli sokakları gerekse bitişik düzen evleri ile oryantal bir yapıya sahiptir. Kasabada dört müze bulunmaktadır. Biz bunlardan ancak ikisini gezme fırsatı bulabildik. Kutsal sanatlar Müzesi ile Roma müzesi. Geriye kalan iki müzeden İslam Müzesi herhalde açık olmadığından ve Hıristiyanlık-İlmi Müzesi de kasabanın öbür ucunda bulunmasından ve vaktimizin dar olmasından dolayı gezemedik.

Kutsal Sanatlar Müzesinde yer alan eşyalar daha ziyade çanak çömlek, çeşitli çarmlıklar ve Hıristiyan azizlerinin heykel ve yağlı boya tablolarından oluşmaktaydı. Roma Müzesinde de bir Roma devri yapının kalıntıları üstü kapalı bir yerde yeniden kalıntı halinde inşa edilerek korumaya alınmıştır.

Bir araya gelip Lizbon'a geri dönmeye başladığımızda saat akşamın sekizine geliyordu. Tekrar aynı restorantda durup birer kahve içtikten sonra yola devam ettik. Lizbon'a vardığımızda saat onbire geliyordu. Vedalaşmak zamanı gelmişti artık. En zoru bize çok yakınlık gösteren kongre organizatörlerinden ve başkanları Prof. Dr. Anaises Espirito Santo'dan ayrılmak oldu. Böylece Kongre bir vedalaşma ile bağlanmış bulunuyordu. Ama benim planımda ertesi günün sabahı Lizbon caddelerinde bir gezinti daha vardı. Cebimde kalan bir kaç bin eskudoyu harcamam gerekiyordu.

Hafta içi akşamları ve Çarşamba günü sabahı şehir içinde bir tur yapmıştım. Dolayısıyla alış-veriş için nereye gideceğimi biliyordum. Lizbon'un alış-veriş merkezine kadar yürüdüm. Fakat maalesef günlerden Pazar idi ve resepsiyonistin saat onda açılır demesine rağmen hiç bir yer açık değildi. Hatta çanların sesine cevap verip kiliseye giden bir kaç Portekizli ve şaşkın bir kaç turistden başka kimseler de yoktu ortada. Bu alış-veriş alanına arabaların da girmemesi sessizliği artırıyordu. Mamafih ben daha ziyade gençler ve turistler için açılan Hürriyet caddesi üzerinde ki kapalı bir çarşıya dönüp alışverişimi yaptım. Artık otele dönme ve sonra da Lizbon'a veda etme zamanı gelmişti.

1755'te büyük bir deprem geçiren Lizbon, Marques de Pompal tarafından çok geniş caddeler ve görkemli binalar ile yeniden inşa edilmiştir. Dolayısıyla Lizbon'un en gözde yerlerinden biri Marques de Pompal meydanı ve bunun arkasında uzanan görkemli VII. Edward parkı ile önünde uzanan çok geniş Hürriyet caddesidir. Hürriyet caddesinin bittiği yerde alış-veriş merkezi başlamaktadır. Alış-veriş merkezini arkasına alan ve görkemli bir şekilde denize bakan Terreiro da Paço depremin akabinde yapılan en muhteşem binalardan biridir. Aslında Lizbon'da ki binaların çoğu oldukça dikkati çekmektedirler. Bazı tarihi evlerin ön cepheleri çinilerle kaplıdır. Turistlerin ilgisini çeken bu çinilerin yer yer sökülüp alındıkları göze çarpmaktadır. Hürriyet Meydanı'nın bitiminde göze çarpan binalar İstasyon binası ile Ulusal Tiyatro binasıdır.

Alışverişimi yapıp otele döneceğim sırada Hürriyet Meydanı'nda bir resmi törene şahit oldum. Ne münasebetle yapıldığını anlayamadığım bu törende askeri bandonun refakatinde Hurriyet Abidesi'nin önüne çelenkler konuyordu.

Son olarak Gulbenkian vakfı ve müzesinden bahsetmek istiyorum. Calouste Gulbenkian Türkiye'den Portekiz'e göç eden bir Ermeni olup söylendiğine göre Arap ülkelerinden (muhtemelen Irak) birinin petroleri ile Portekiz'de ki pazarlamacılar arasında % 5 bir hisse ile simsarlık yapmış ve kısa zamanda çok zengin olmuş biridir. Gulbenkian dolayısıyla "% 5 Adam" lakabıyla da Lizbon'da tanınır. Kurmuş olduğu vakıf çok geniş bir bahçenin içinde olup merkezi büyük bir bina ve bazı lojmanlardan oluşmaktadır. Merkezi binada çeşitli etkinlikler yürütülmektedir. Vakıf aynı zamanda bazı öğrencilere burs vermektedir. Merkezi binanın hemen bitişiğinde Gulbenkian Müzesi bulunmaktadır. Bu müzede Gulbenkian'ın hayatı boyunca satın almış olduğu hemen hemen dünyanın her tarafından heykeller, tablolar, sikkeler, biblolar, gümüş takılar sergilenmiştir. İnsan bu müzeyi gezdikçe antikaya olan sevgisi artıyor. Türkiye'den satın alınmış çiniler, vazolar, tablolar ve halılar her Türk'te antikacılık ruhunu canlandırarak güzelliktedirler. Diğer bölmelerin de geri kaldığını söyleyemem³.

³ Gulbenkian'ın hayatı, seyahatları ve müzesinde ki koleksiyonları hakkında bakınız: Jose de Azeredo Perdigo, *Calouste Gulbenkian Collectionneur*, Lizbon 1969. Francesco Guardi, *Colecção Calouste Gulbenkian*, Lisboa, tarihsiz.

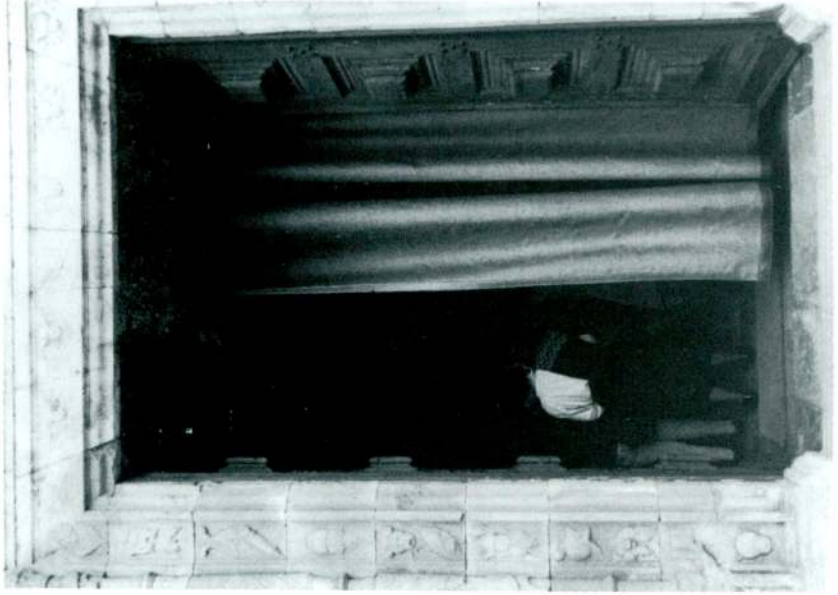

Res. 1 — Mertola ve Guadiana nehrine dökülen Oeiras çayının köprüden görünümü.

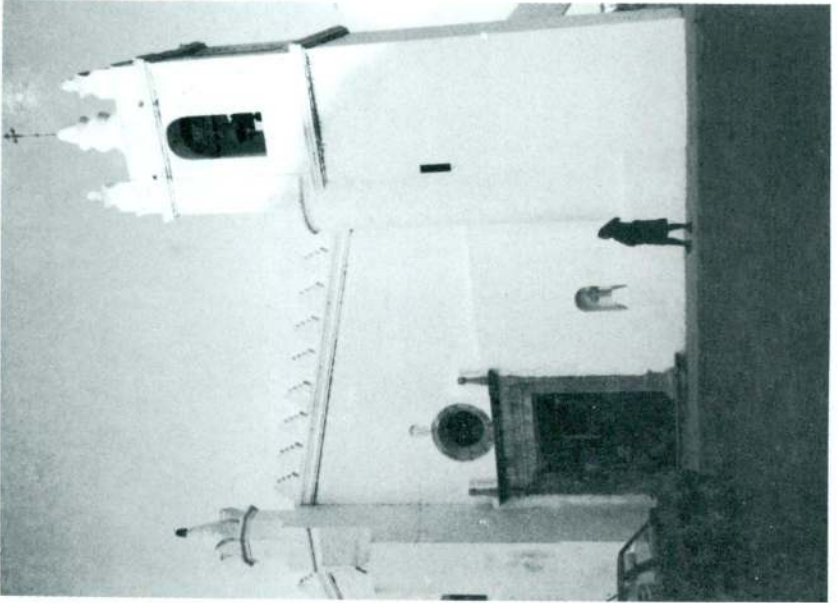

Res. 2 — Mertola ve kalesinin köprüden görünümü.

M. Mehdi İlhan

Res. 4 — Mertola caminin giriş kapısı.

Res. 3 — Mertola caminin genel görünümü.

Res. 5 — Mertola camii içinin genel görünümü ve sütunları.

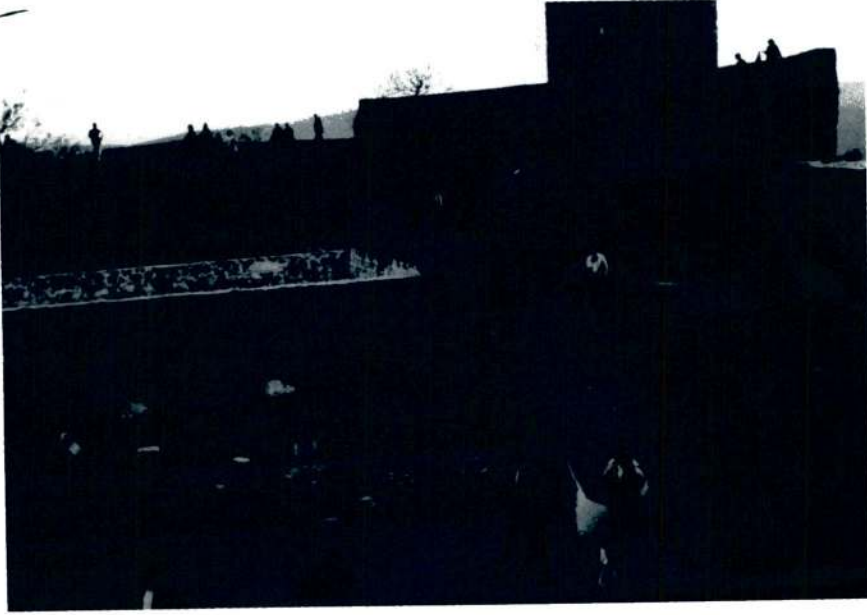

Res. 6 — Mertola camiinin "altar" olarak kullanılan mihrabı.

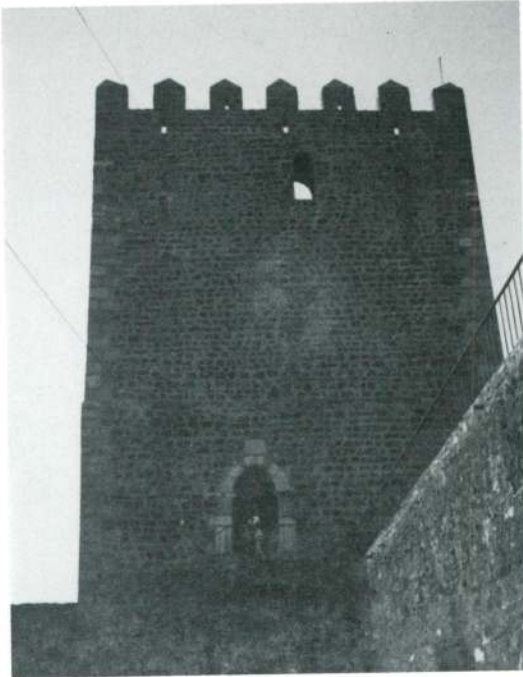
M. Mehdi İlhan

Res. 7-8 — Mertola camiinin hemen arkasında yer alan Roma devrine ait kalıntılar.

Res. 9 — İç kalenin genel görünümü, ortada sarnıç yer almaktadır.

Res. 10 — İç kalenin kuzey-batısında yer alan kule.

M. Mehdi İlhan

Res. 11 — İç kaleden Mertola surlarının ve surlar üzerindeki siperlerin görünümü.

Res. 12 — Mertola müzelerinden görünüm.

Res. 13 — Pr. da Figueira Meydanı ve Sao Jorge Kalesi.

Res. 14 — Terreiro de Paço'nun genel görünümü.

